

IŠ PARACELSO RAŠTŲ

PARAGRANUM¹

Pirmasis traktatas. Apie filosofiją (Ištraukos)

Kadangi gydymas remiasi filosofija, tai mums pirmiausia reikia žinoti, kaip iš filosofijos tas pagrindas gali būti paimtas <...>

Taigi filosofija rodo, kad ligų rūšių, materijos ir ypatumų esmę galima suprasti, remiantis vien tik ja, filosofija, o ne kuo nors kitu. O kur remiamasi kuo nors kitu, ne šia filosofija, atsiranda apgaulė. Ir tai vadinasis apgaule dėl to, kad ligonis yra apgaunamas. Tai, ką ligoniui teikia gamta, neteisingai gydantis gydytojas atima, nes gamta yra tai, kas ligonį išgydo. Kadangi tik ji išgydo, tai ji turi ir žinoti, kaip gydyti, nes be pažinimo ji negali nieko padaryti. O pažinimas glūdi ne gydytojuje, bet gamtoje ir būtent todėl: ji gali žinoti ligos prigimtį, gydytojas — ne. Kadangi tik gamta visa tai žino, tai ji ir turi sukomponuoti receptą. Juk liga pareina nuo gamtos, nuo gamtos pareina gydymas ir nepareina nuo gydytojo. O kadangi liga pareina nuo gamtos, o ne nuo gydytojo ir gydymas nuo gamtos, o ne nuo gydytojo, tai gydytojas turi mokytis iš jų abiejų, ir, ką jos jį moko, tą jis ir turi daryti. O jeigu jos nieko jo nemoko, tai jis nieko ir negali, nieko ir nežino, nes gamtoje yra gydymas ir liga, ir pats gydytojas.

Kadangi gydytojas turi ir privalo išaugti iš gamtos, o jame, nuo jo ir iš jo nieko nėra — viskas iš gamtos ir gamtoje, tai būtina, kad jis atsirastų iš gamtos, o ne iš Leipcigo ar Vienos, nes tai, ko jie ten mokosi, jie ras Deventryje, taip pat Cvolėje² ir Iberlinge prie Vokiečių jūros³. Gamta moko gydytoją, o ne žmogus. Kadangi gamtoje glūdi tiek daug, tai būtina paaiškinti, kas yra pati gamta; tai jau filosofija. Todėl dabar būtina išsiaiškinti, kas yra filosofija, nes šiuo klausimu esama rietenų tarp manęs ir mano priešininkų <...>

Reiktų ilgos kalbos, kad prideramai ir aiškiai atskleisčiau, ką šios kompanijos atžvilgiu būtina pasakyti.

¹ Versta iš: *Paracelsus. Das Licht der Natur* (Philosophische Schriften). Leipzig, 1973, S. 146—155, 202—204. Vertė A. Tytmonas.

² Universitetas olandų miestas (Čia ir toliau leidėjų paaiškinimai).

³ Bodeno ežeras.

Bet, kad trumpai būtų žinomas skirtumas, aš pasakysiu, jog gydytojas pirmiausia turi žinoti dangų ir žemę <...> O kadangi gydytojas savo pirmines žinias turi semtis iš filosofijos, tai filosofija yra ne iš žmogaus, bet iš dangaus ir žemės, oro ir vandens. Juose — visų gydytojų žinojimas ir supratimas <...> filosofijos turi būti mokomasi todėl, kad ji apima visą žmogų, joje yra visos ligos ir atvejai, sveikata ir nusiminimas <...>

Tegul ši filosofija bus Aristotelio, Alberto ar kitų. Bet kas gi norės patikėti melagiais, kurie kalba, remdamiesi ne filosofija, t. y. ne gamtos šviesa, bet fantazija? <...> Jie dažnai nurodinėja Albertą, Tomą: ne Albertas, Tomas, bet jie, tai yra jūs, turite būti už tai. Juk Albertas šį mokymą gavo ne iš šventos dvasios, o tik iš bergždzios spekuliacijos. Taip pat Tomas ir kiti, Hermesas ir Archelajas. Visa tai jūs, gydytojai, žinote, jūs turite tokius dalykus, kaip mokymas ir menas, susijusius su šia profesija, priskirti ne šventajai dvasiai, o gamtos šviesai. Kurgi kitur visa tai yra, jeigu ne gamtoje? Kai šventoji dvasia moko tikėjimo ir t. t., tai ir yra tikėjimas. Taigi daiktai yra gamtoje, todėl jie turi būti pažįstami iš gamtos. Jie yra ne šventoje dvasioje, o gamtoje, todėl tu turi sutikti būti mokomas gamtos, apie kurią Albertas, Tomas, Aristotelis, Avicena, Aktuarijus ir kiti neturėjo jokio supratimo, išskyrus spekuliacijas, t. y. svaičiojimus. Kadangi tiek daug reikia apie daiktus žinoti, tai išsiaiškinti, kas yra gamta, tokiu būdu, kaip aš čia jums teisingai išdėsciau, yra gydymo pagrindas. Juk gydytojas turi žinoti, kas lydosi švine? Ir turi žinoti, kas tepale tirpsta. Kas yra tai, kas taip kieta deimante? Ir kas tai, kas taip minkšta alebastre? Kai jis tai jau žino, jis gali pasakyti, kas tai yra, kas laiku ar nelaiku sudaro pūlinį, kas sukelia karbunkulą, kas — užkrėtimą: be viso šito jis nieko negali žinoti. Todėl visi receptai, parašyti vienu ar kitų ligų atveju, yra klaidingi, nes jie pagrįsti spekuliacija, o ne gamta. Ir kadangi jie nežinojo filosofijos, beprasmis visas jų rašymas <...>

Alchemija. Trečiasis medicinos pagrindas

<...> Taigi, kaip matome, gydymo pagrindas yra filosofija, astronomija ir alchemija, kuriomis remiasi kiekvienas gydytojas, o tas, kuris nesiremia šiais trimis pagrindais, viską praranda <...> Dabar spręsk: jeigu aš, remdamasis tokiomis pagrindais, gydau, ar aš esu daktaras, einantis prieš gydymo tvarką, ar aš eretikas, ar gal tiesos laužytojas arba koks beprotis, užsispyręs jautis? Ar aš teisingai, ar neteisingai traktuojau savo priešingą nuomonę? Kokią jūs turite teisę kilti prieš mane? <...> Kas man rūpi, ar jūs sekate manim, ar ne? Aš jūsų neverčiu <...> Kas ištikimas ir geras ligoniui (fromm), tas savo mene seks gamta, tas nebėgs nuo manęs <...> Aš nenoriu, kad jūs per kokius metus žlugtumėte ir patirtumėte pralaimėjimą, bet per ilgą laiką patys atskleistumėte savo gėdą ir su triukšmu kristumėte. Aš daugiau pasiek-

siu už jus po savo mirties, negu ligi šiol. Jeigu jūs suėstumėte net mano kūną, tai jūs tik mėšlą būsite ėdę: Teofrastas kariaus prieš jus ir be kūno.

Bet aš noriu įspėti tuos, kurie nori būti gydytojais, kad jie daugiau ką nors už mane pasieks, kai jūsų mokytojai ir jūs patys savo triūsų bei sprendimų apgalvosite mano ir mano priešininkų pozicijas. Ir per anksti nepriimkit vienui nuomonės, o kitų neatmeskit, bet su didžiausiu stropumu išigilinkite į savo siekiamą tikslą, būtent į ligonių sveikatą. Kadangi tai yra jūsų paskirtis ir visas argumentas, tai leiskite ir man būti tarp tų, kurie jus moko, nes mano tikslas — ligonių sveikata, — kuri pagrįstai bei drąsiai aprašiau ir kurio kiekvieną dieną sieksiu. Bet todėl, kad aš esu vienas, kad esu naujas, kad esu vokiečių, nepaniekin- kit mano knygų ir nesileiskit išdavystėn. Juk čia yra gydymo menas ir čia jo reikia mokytis, o ne kur nors kitur.

KLYSTANČIŲ GYDYTOJŲ KLYSTKELIAI ⁴

VI skyrius

(Ištraukos)

Taigi gydytojas turi turėti didelę patirtį (in der Experiēnz) — ir medicina yra ne kas kita, kaip didelio, tikro patyrimo sukaupimas (Erfahrenheit): būtent viską, ką ji daro, daro iš patyrimo. O patyrimas reiš- kia suradimą to, kas tikra ir teisinga. Ir tas, kuris savo dalyką išmoko ne iš patyrimo, o iš jame esančios tiesos, yra abejotinas gydytojas. Kas pasitvirtina arba nepasitvirtina patyrimo, kuris yra lyg teisėjas, turi būti priimta arba atmesta. Todėl tas patyrimas turi būti pagrįstas žiniomis (scientia), nes be žinių patyrimas yra niekas. Jei kartais įrodymas (Ex- periment) surastas iš patyrimo ir pasitvirtina, tai, suprantama, jis ir to- liau bus naudojamas, jeigu bus pagrįstas žiniomis. Bet jeigu jis nepa- grįstas žiniomis, tai jis ir pasiliks įrodymu be žinių. Juk tuo ir skiriasi įrodymas nuo patyrimo, kad įrodymas be žinių virsta burtininkavimu (ad sortem), o patyrimas yra patikimas (mit der Gewissheit), nes remiasi žiniomis. Juk žinios yra patyrimo motina, ir be žinių nieko negalima pasiekti.

<...> Ir toliau įsidėmėkit apie patyrimą: tai parodo akys, bet proto čia dar nėra, nes akys teikia įrodymą, bet ne patyrimą. Juk jos nemato patyrimo, kuris turi būti suprstas <...> Taigi žinios turi įta- kos, nes jos paslėptos gamtoje. Bet jas reikia atrasti, nes tai, kas gam- toje paslėpta, mums neduoda jokios naudos, netgi jei tai būtų paslėpti turtai. Taip neturi būti. Ir niekas nėra toks paslaptinas, kad neatsi- skleistų <...>

⁴ Versta iš: *Paracelsus. Das Licht der Natur...*, S. 243—244.

SEPTYNI APSIGYNIMAI ⁵

IV apsigynimas. Dėl mano kelionių po šalis

Man svarbu atsakyti dėl savo kelionių po šalis ir dėl to, kad niekur sėsliai neįsitačiau. Bet kaip aš galiu su tuo sutikti arba įveikti tai, ko man įveikti neįmanoma? Arba ką aš galiu duoti lemčiai ar atimti iš jos? Bet aš turiu jums iš dalies pasiaiškinti, nes man tiek daug prikišama, aš erzinamas ir išjuokiamas, kad keliauju po šalis. Tegul man niekas neprikiša, kad aš tuo apsisunkinu. Mano kelionės, kurias aš lig šiol padariau, buvo man būtinos, kadangi meistras namuose neužauga, o mokytojas neguli už pečiaus. Taip ir menai neužrakinti vienoje šalyje, bet išbarstyti po visą pasaulį. Jie nepriklauso vienam žmogui ar vienai vietai, bet turi būti surenkami, paimti ir ieškomi ten, kur jie yra <...> Menas neseka niekam iš paskos, bet jis turi būti sekamas! Todėl gerai suprantu, kad aš turiu jo ieškoti, o ne jis manęs <...> Taigi tai, kad aš lig šiol *teisingai* atlikau savo keliones, yra man pagyrimas, o ne gėda. Juk aš noriu įrodyti gamtos atžvilgiu štai ką: kas nori ją ištyrinėti, tas turi jos knygas savo kojomis išžingsniuoti. Raštas tyrinėjamas paraidžiui, o gamta nuo šalies prie šalies: kas šalis — tai puslapis. Toks yra gamtos kodeksas, taip reikia versti jos lapus.

[TEORIJOS IR PRAKTIKOS VIENYBĖ] ⁶

Teorija ir praktika turi sudaryti vieną dalyką ir turi būti neatsiejamos, nes kiekviena teorija yra ir savotiška spekuliatyvinė praktika, bet nėra kas nors aukščiau ar žemiau už veiksmingą praktiką. Ką gi jūs darysite, jeigu to, kas yra mintyje, negalima palyginti su tuo, kas turi būti praktiškai įrodyta? Arba viena ir kita turi būti teisinga, arba neteisinga. Pažiūrėkite į dailidę: pirmiausia jis stato savo namą galvoje. Bet iš kurgi jis visa tai ima? Iš savo darbinės praktikos. Jeigu jis jos neturėtų, tai jis negalėtų statyti mintyse: taigi abi — teorija ir praktika — remiasi patyrimu.

TEOFRASTO KREIPIMASIS,

kviečiantis visus studentus studijuoti naujoviškos medicinos, kuris buvo paskelbtas Bazelyje, Teofrastą paskyrus ordinariniu Medicinos fakulteto profesoriumi ⁷

Teofrastas Bombastas fon Hohenheimas iš Ainzydelno, abiejų medicinų daktaras ir profesorius, studijuojantiems mediciną siunčia savo sveikinimus.

⁵ Versta iš: *Paracelsus. Das Licht der Natur...*, S. 43—47.

⁶ Versta iš: *Der Eid des Hippokrates (Ärzteerinnerungen aus vier Jahrhunderten)*. Berlin, 1974.

⁷ Versta iš: *Paracelsus. Leben und Lebensweisheit in Selbstzeugnissen (ausgewählt und eingeleitet von K. Bittel.)*. Leipzig, 1953.

Kadangi iš visų disciplinų vienintelė medicina, šventų ir pasaulietinių autorių tvirtinimu, traktuojama kaip dievo dovana, kaip būtinybė žmogui ir kadangi tik nedaugelis daktarų ją sėkmingai praktikuoja, man pasirodė būtina gražinti jai turėtą šlovę ir, norint apvalyti ją nuo barbarų sukeltų apnašų, kuo kai kas užsiiminėja, mėginti išvesti ją iš klystelių, nesilaikant senųjų taisyklių, išskyrus tas, kurios gautos iš daiktų prigimties bei nuosavų apmąstymų ir kurios patvirtintos ilga praktika bei patyrimu. Kas gi nežino, kad dauguma mūsų meto daktarų, didžiausiai sergančiųjų nelaimėi, baisiausiai klysta, nes jie perdėm vergiškai įsitvėrę Hipokrato, Galeno, Avicenos ir kitų žodžių, tarsi šie aidėtų kaip orakulas iš Apolono trikojo sosto, ir nebūtų galima nė per pirštą nukrypti nuo jų paraidinės prasmės. Jei dievui patiks, tai gal ir galima pasiekti akinančių daktaro titulų, bet niekas nepasidarys tikru gydytoju. Reikalavimai gydytojui — ne titulas ir iškalba, ne kalbų žinojimas, ne daugybės knygų perskaitymas, nors tai ir gali būti graži puošmena, bet giliausias gamtos daiktų ir jos paslapčių žinojimas, kuris vienintelis atsveria visa kita. Tai retorikus uždavinys — gražbylingai kalbėti bei įtikinti ir teisėją prie savo pažiūros patraukti; gydytojo uždavinys — pažinti įvairias ligų formas, išvelgti jų priežastis bei simptomus ir įžvalgiai bei stropiai skirti vaistus ir pagal aplinkybes bei ypatumus suteikti visą įmanomą gydymo pagalbą.

Kad galėčiau trumpai apibūdinti savo mokymo metodą, aš, dosniai remiant Bazelio ponams, kasdien po dvi valandas viešai aiškinsiu praktinės ir teorinės medicinos, taip pat vidaus medicinos bei chirurgijos knygas, kurias pats stropiai parašiau ir kurios bus naudingos klausytojams. Tačiau šių knygų aš nenurašiau, kaip tai kitų įprasta, iš Hipokrato, Galeno ar kokių nors kitų autorių, bet, gerai pažindamas daiktus, turėdamas didelį patyrimą ir daug dirbdamas, sukūriau. Taip pat, jeigu aš noriu ką nors išbandyti, autoritetas man yra patyrimas ir apmąstymas, o ne autorių nuomonė. Todėl, mielas skaitytojau, tegul kiekvienas, kurį džiugina šio apoloniškojo meno misterijos, kuris junta tam meilę bei aistrą ir nori greitu laiku susipažinti su šios disciplinos turiniu, nedelsdamas atvyksta pas mus į Bazelį ir čia patirs kur kas daugiau, negu įmanoma keliais žodžiais nusakyti. O kad studentams dar aiškesni būtų mūsų principai, man nebaisu kaip pavyzdį nurodyti, kad mes nemėgdžiosime kompleksijų ir humorų senųjų autorių, kurie vos ne visas ligas aiškina, remdamiesi šita klaidinga prielaida. Dėl to nė vienas arba tik labai retas kuris šiandieninių daktarų aiškiai žino ligas, jų priežastį ir kritišką dieną. Pagaliau užteks šių, lyg pro grotas parodytų, užsiminimų. Bet aš rekomenduoju nespřesti apie šiuos dalykus iš anksto ir skubotai, kol jūs neišgirsite paties Teofrasto. Gyvuokit sveiki ir palankiai žiūrėkite į mūsų ketinimą atnaujinti mediciną.

Paskelbta Bazelyje 1527 m. birželio 9 d.